

Van ongenode gasten en van een milden gastheer.

Eens volgde een schare van duizenden den Heiland, zij waren bepaald hinderlijk. Terwijl Jezus door Zijn handelwijze duidelijk te kennen gaf zich in eenzaamheid te willen terugtrekken, liepen zij Hem na de berghelling op. Dat was allesbehalve naar den zin der discipelen; zij ondervonden aan den lijve den last, dien het publieke leven medebrengt. Men heeft nooit een oogenblik voor zichzelf, dat moesten „zulke mensen“ toch ook begripen! Het is de eigenaardigheid van „zulke mensen“, dat zij dat juist niet verstaan. Het was als wanneer bij ons de borden op tafel staan en de visite den zachten wenk maar niet vatten wil. Of, als de geestelijke aardappels afgewogen worden voor een stevigen kost, bestemd voor dogmatische magen, en er juist zooveel „objecten“ in de kerk zitten. Zoo onprettig gevoelen de discipelen zich, zij hebben trek en durven niet met den maaltijd te beginnen voordat de schare is afgetrokken. De Heiland wendt zich tot Filippus met de vraag, vanwaar brood kan worden verkregen voor deze menigte. Filippus zag er geen gat in en dat zeide wat. Want deze Filippus was als geknipt om lid te zijn van de Kerkelijke Kas, hij heeft in een handomdraai de kosten begroot op minstens tweehonderd penningen. Andreas, ook een praktisch mensch, heeft zich met het credit beziggehouden, terwijl de zwaartillender Filippus het debet becijferde. Maar veel heeft hij niet te boeken: daar is een jongetje met vijf gerstebrooden, wij zouden zeggen pannebollen, en enkele vischjes...

Hier is een jongetje! Deze geschiedenis herhaalt zich telkens. Ook nu komen de scharen om Christus te zoeken. Nog geen duizenden, maar zij komen. De balans van de kerk komt er slechter voor te staan. De gevers worden minder, de elters vermenigvuldigen! Ook de geestelijke balans wordt er met deze „objecten“ niet solider op. We zitten er mee, wij zien er geen gat in. Wat moeten wij deze menschen te eten geven? Wat hebben wij aan preekers en sprekers, aan schrijvers en catecheten voor deze menigte? Wij monstren onze rijen, daar is een jongetje, een proeflid, een aankomend discipel...

Welnu, Christus zegt: laat ze plaatsnemen. Hij zegent de gerstebrooden, de giften van twee kwartjes, de doodgewone preekjes en toespraakjes, de traktaatjes, de versjes van Joh. de Heer. Hij spreekt: Ik zal door deze doodgewone kerkjes met „uitgeprekte dominees“ en nog niet „ingeprekte“ kandidaten Mijn eeuwig Rijk bouwen.

Vanwaar zullen wij spijzen bekomen voor zooveel? En jassen en broeken, jurken en kousen? Vanwaar zal ons het woord toekomen voor de simpelen en onwetenden? Wel, het brood voor de vijfduizend zal komen van dezelfde plaats, waar uw maaltijden, uw swager, uw colbert, waar ook uw preeken en boeken vandaan komen: uit de schatkamers des Heeren!

Er zijn ook pedante jongetjes. Deze zwaaien in de verte al met hun brooden en visschen. Die zeggen eigener beweging: Doet de menschen nederzitten, want hier is een jongetje, dat er den slag van heeft! Ach, wie de bittere verlegenheid niet kent, waarin de eisch des Heeren ons brengt, hij zal aan den werkelijken arbeid nooit toekomen, den waren zegen nimmer smaken.

Hier is een jongetje! Daar hebben ten slotte de ongeloovige Joden zich aan geërgerd. Mozes gaf ons brood uit den hemel, maar Jezus gaf ons het brood van een jongetje. Het waren maar preekjes uit Kampen of Amsterdam! Het was maar een uitwendig waterbad, het waren maar voorwerpelijke dingen! Maar Jezus Christus zegt ook nu: Mijn Vader geeft u het waarachtige Brood uit den Hemel, Hij laat het u uitreiken door dit jongetje. Die dit Brood eet, zal leven tot in eeuwigheid.

N. B.

niet bedriegt, op wat anders betrekking dan op het verband van de Theologische Faculteit met onze Gereformeerde kerken."

We zouden hier tegenover kunnen plaatsen veel en velerlei. We volstaan voor ditmaal met een citaat uit de reeds geciteerde schriftuur van wijlen den heer Jac. van Oversteeg, van wien wel niemand betwijfelen zal, of hij dr. Kuyper's meening zoo maar fantaseerenderwijs heeft misvormd. De heer v. O. citeert als ter zake doende, deze uitspraak van dr. Kuyper (te Haarlem):

"Ook onze Vrije Universiteit dreigde reeds meer dan eens van kerkzijde (spatiëring van mij, K. S.) in de klem te komen, en ik zal mij wel wachten te loochenen, dat ze niet reeds met den kleinen teen van haar linkervoet in die klem vastzit."

En als men dr. Kuyper's rede zelf („Een geloofsstuk“) naslaat, ziet men, dat Kuyper wel degelijk op een kerkelijke omklemming van één of meer teenen het oog had:

"Niet alleen de Staat toch, maar eer zelfs nog de Kerk, verheelde het reeds in de 14e eeuw niet, met

ombuigt, maar ook benedenwaarts zekeren druk op het benedengedeelte uitoefent, dien ge op de vingers van uw linkerhand zeer duidelijk waarneemt. Ditzelfde nu geldt natuurlijk ook van de gemeene gratie. Als zij, op welk gedeelte van de lijn ook, die lijn aangrijpt, en in haar verderen verloop naar rechts buigt, komt hieruit ook een spanning, een druk naar beneden voort, die wel nooit de kern van het ik kan aandoen, maar wel haar uitwerking heeft op de neiging, op het bewustzijn, en op den wil. En hieruit verklaart het zich, dat de onbekeerde tot in zijn neigingen, tot in zijn bewustzijn, en tot in zijn wil den invloed der gemeene gratie ondergaan kan."

Tot zoover Dr. Kuyper.

Wat men nu overigens ook moge denken van de psychologische onderscheiding tusschen het ik en de kern van het ik, één ding is zeker: indien woorden iets beteekenen, en we de werkelijkheid plaatsen in plaats van koperdraadjes, dan leert Dr. Kuyper hier een geestelijk-zedelijk verbeterenden invloed van Goddelijke genade op den natuurlijke mensch, zijn verstand, zijn wil, ja zelfs zijn diepste neigingen en roerselen des harten omzettend in de rechte zedelijke richting, hem geheel veranderend ten goede, behalve de kern van zijn ik. Dr. Kuyper laat dan ook den Heidelbergsechen Catechismus op de bekende achtste vraag antwoorden: "dat er in dat ik onbekwaamheid is tot eenig goed en steeds geneigdheid tot alle kwaad. Al wat hierin gebeterd wordt of wat er niet van uitkomt naar buiten, is niet uit het ik, maar uit de gemeene gratie". Hij schrijft letterlijk, dat de Catechismus het alzoo zegt. „De Gemeene Gratie“ II, 307. Deze geestelijk-zedelijke genadewerking ten goede is zelfs soortgelijk aan de wedergeboorte, slechts hierin van de laatste verschillend, dat ze de kern van het ik niet raakt. Ging dezelfde werking ook tot die kern van het ik door, ze zou den mensch wederbaren.

Het is deze leer van Dr. Kuyper, die de synode van Kalamazoo heeft zoeken uit te drukken en tot kerkelijk dogma heeft verheven in het tweede punt. Dit blijkt wel uit de uitspraak "dat God door de algemeene werkingen Zijns Geestes, zonder het hart te vernieuwen, de zonde in haar onverhinderd uitbreken beteugelt". Wat de kern van het ik is bij Dr. Kuyper, is het hart bij de synode van Kalamazoo. Alleen maar heeft de synode de voorstelling van Dr. Kuyper nog enigszins verbeterd door er aan toe te voegen: "door de algemeene werkingen Zijns Geestes". In elk geval zeggen we niet te veel, wanneer we beweren, dat het tweede punt leert, dat door eene algemeene genadewerking de natuurlijke mensch geheel verbeterd wordt, behalve dan in zijn hart. Zijn verstand en wil en alle zijne neigingen kunnen door deze genadewerkingen des Geestes ten goede worden omgezet of afgebogen.

Wij hebben tegen deze voorstelling allerlei bezwaren. Wel verstaan wij, dat God alle booze menschen, ja zelfs de duivelen in toom houdt, zooals Art. 13 van onze Nederlandsche Geloofsbelijdenis leert. Maar van eene algemeene werking des Geestes, waardoor God verbeterend zou inwerken op verstand en wil en neigingen van den natuurlijke mensch, spreekt de Confessie toch waarlijk niet. De Engelsche vertaling, zou nog eenige ruimte kunnen laten voor de voorstelling der synode, daar deze vertaalt: "that he so restrains the devil and all our enemies". Maar de Nederlandsche vertaling, dat "hij de duivelen en al onze vijanden in den toom houdt" is ongetwijfeld juist. In het Fransch toch lezen we: "En quel nous nous reposses, sachant qu'il tient les diables en bride, et tous nos ennemis, qui ne nous peuvent nuire sans sa permission et bonne volonté". In antwoord op een protest tegen deze uitspraak der Kalamazoosche synode ingekomen, merkte de synode van Englewood 1926 heel nadelig op, dat deze uitdrukking wel niet letterlijk in de Belijdenisschriften voorkomt, maar dat ze daarom niet minder juist is, daar het immers wel vaststaat, dat "gelijk God in de schepping door Zijnen Geest werkte, zoo werkt Hij nog door dienzelfden Geest in het werk der voorzienigheid. En daar na 'smenschen val, die werking des Geestes niet is opgehouden, maar doorgaat, is ook de beteugeling der zonde aan die algemeene werkingen van Gods Geest toe te schrijven". Acta 1926, p. 118. Alsof het uit de waarheid, dat in de werken Gods ad extra alle drie Personen der Goddelijke Drie-eenheid naar hun eigene plaats in de Goddelijke huishouding werken, zou volgen, dat er eene geestelijk-zedelijke genadewerking van God uitgaat op den natuurlijke mensch, hem tot in verstand en wil en neigingen verbeterend. Het in den toom houden van duivelen en booze menschen is gansch iets anders dan stuiting van het proces der zonde in den mensch en in de menschheid. Wel verstaande, dat alle daden van duivelen en menschen aan Gods toom gebonden zijn en door Hem worden bestierd, tot uitvoering van Zijn raad en het heil der Zielen in Christus, ontkennen wij toch, dat er zulk eene genadewerking des Geestes is, buiten de wedergeboorte om, waardoor de natuurlijke mensch enigszins wordt verbeterd.

Zooals wij zeiden, hebben we tegen deze laatste voorstelling vele bezwaren.

Uit psychologisch oogpunt beschouwd is ze eenvoudig onzin. Zelfs gaat ze niet op met koperdraadjes, nog veel minder met den mensch. De deterministische voorstelling, dat de natuurlijke mensch daden zou verrichten, waar zijn ik, de kern van zijn ik, of zijn hart buiten blijft, verwerp ik met al, wat in mij is. De Schrift leert ons, dat juist uit het hart alle uitgangen des levens zijn. Maar mijn voornaamste bezwaar is toch, dat naar deze voorstelling de gereformeerde leer, dat de natuurlijke mensch zoo verdorven is geworden, dat hij ganschelijk onbekwaam is tot eenig goed en geneigd tot alle kwaad, een bloote abstractie wordt. Hij mag dan in de kern van zijn ik alzoov verdorven zijn, die kern is feitelijk van de werkelijke wereld afgesloten door de gemeene gratie. Wat de natuurlijke mensch in dit leven werkelijk doet, komt niet voort uit zijn ik of hart, maar uit zijn verstand, wil en neigingen, en deze zijn aanmerkelijk verbeterd door de algemeene genadewerking des Geestes. Zooals de natuurlijke mensch reilt en zelt, is hij niet geheel verdorven, maar valt hij heel wat mee. Wij meenen, dat deze voorstelling niet slechts tegen onze Gerefor-

meerde belijdenis indruischt, maar ook in conflict komt met de Heilige Schrift. Deze toch weet van zulk eene verbeterende werking des Heiligen Geestes niet alleen niets, maar leert ons ook juist het tegenovergestelde. Zij toch leert ons, dat er eene werking van Gods toorn van den hemel geopenbaard wordt, waardoor Hij alzoov inwerkt op den goddeloozen verlater van des Heeren weg, op zijn begeerlijkheden en lusten zulk eene werking doet uitgaan, dat hij wordt overgegeven in een verkeerd zinn, om te doen dingen, die niet betamen, van kwaad tot erger gaat. Terwijl we dan ook gaarne toestemmen, dat de zondaar op allerlei wijze door Gods alles-beheerschende voorzienigheid naar den raad Zijns willens wordt betoomd, en wel verstaan tevens, dat het proces der zonde aan de organische ontwikkeling van ons geslacht gebonden is, en eindelijk ook zeer goed inzien, dat ieder mensch niet alle dadelijke zonden bedrijft, maar dat een ieder de eene wortelzonde van Adam op zijne eigene plaats en tijd, naar eigen aanleg en karakter, gaven en middelen verder brengt in de richting van de voldragene vrucht, toch zullen we blijven handhaven, dat het tweede der drie punten in conflict is met Schrift en belijdenis beide.

Over het derde der drie punten kunnen we vervolgens kort zijn, daar dit immers met het tweede staat of valt. In dit derde punt wordt uitgesproken, dat God zonder het hart te vernieuwen, zoodanigen invloed op den natuurlijke mensch oefent, dat hij, alhoewel onbekwaam tot eenig zaligmakend goed, burgerlijk goed kan doen. Het is duidelijk, en uit het verband van de uitdrukking, en in het licht van de discussie, die aan deze uitspraak voorafging, dat door burgerlijk goed bedoeld wordt goeds doen in het burgerlijke leven. We krijgen hier de terreinen-leer. Op het "terrein" van de eerste tafel der wet vermag de natuurlijke mensch niets goeds te doen. Dit toch is "geestelijk" goed. Maar op het "terrein" van de tweede tafel der wet vermag hij toch het goede te verrichten. En door den "invloed Gods", die in dit derde punt genoemd wordt, moet natuurlijk hetzelfde worden verstaan als de "algemeene werkingen des Geestes" in het tweede punt.

Nu moet men wel verstaan, dat wij vóór de synode van 1924 ook reeds over dit zoogenaamde burgerlijk goed geschreven hadden, en dat dus die synode onze beschouwing daarover welbewust heeft veroordeeld. Wij schreven namelijk in „Langs Zuiveren Banen“, p. 72, 73: "En wat is dan burgerlijke gerechtigheid? O. i. ziet de zondaar de van God gestelde relatien, gelegde wetten, middelen van gemeenschap etc. Hij ziet de geschiktheid en de bruikbaarheid daarvan. En nu maakt hij er gebruik van om zich zelfs wil. Slaagt hij daar nu tamelijk wel in, dan krijgt hij een handeling, die formeel overeenkomst vertoont met de wetten Gods. Dan heeft men burgerlijke gerechtigheid, betrachtting tot de deugd en uiterlijke tucht. En mislukt die poging, zooals natuurlijk dikwijls het geval is, dan vervalt ook de burgerlijke gerechtigheid, dan heeft men het tegenovergestelde. Zijn grondfout is echter, ook in het betrachten der uiterlijke tucht, dat hij God niet zoekt en bedoelt. Integendeel bedoelt hij zichzelf ook in gemeenschap met andere zondaars, en met heel de 'wereld' in zijne zonde tegenover God te handhaven in alles, wat hij doet. En dat is zonde. Ook heeft dit in de werkelijkheid kwade gevolgen voor hemzelf en zijne medeschepselen. Zijn handelend optreden tegenover zijn medemenschen en medeschepselen geschiedt naar denzelfden regel en met dezelfde gevolgen. Zoo komt het, dat de zonde zich altijd ontwikkelt en het verderf voortgaat, en blijft er toch een betrekkelijk formeel juist handelen naar gestelde wetten, die God gelegd heeft. En toch komt de natuurlijke mensch ook zoo nooit tot eenig zedelijk goed. Dat is onze beschouwing. Wie waagt nu een andere poging?"

Deze beschouwing, die het doen van zoogenaamde "burgerlijke gerechtigheid" geheel verklaart uit den totaal bedorven mensch, die echter natuurlijk licht heeft, zonder eenigen invloed op hem van gemeene gratie, heeft de synode echter niet gewild. Zij meende althans iets anders er voor in de plaats te moeten stellen. En dat andere is dan die verbeterende invloed Gods, die algemeene invloeden des Geestes, die algemeene genadewerkingen Gods op de natuur des zondaars, waardoor deze in staat gesteld wordt burgerlijk goed te doen. En deze beschouwing achten wij in strijd te zijn met Schrift en belijdenis beide. Het is niet noodig thans bewijs uit de Schrift te leveren. De belijdenis leert echter in de Canones III, IV, 4, dat de mensch wel eenige overblijfselen van natuurlijk licht heeft, dat hij daardoor eenige kennis heeft van God en de natuurlijke dingen, zoowel als van het onderscheid tusschen goed en kwaad, maar voegt er in het gedeelte, dat de synode van 1924 vergat aan te halen, aan toe, dat hij dit licht niet recht gebruikt ook in burgerlijke zaken, ja, dat hij het geheel bezoodelt en in ongerechtigheid ten onder houdt. En bij dit laatste willen we blijven.

H. HOEKSEMA.

Zelfstandigheid der Theologische Faculteit en der Theologische Hoogeschool. (I.)

Verleden week gaven we in „Perschoon“ dr. W. A. van Es antwoord op enkele vragen. Het slot van diens artikel bewaarden we tot deze week. Hier begint het, thans in deze rubriek.

Dr. van Es merkt op:

„De vergelijking met de Theologische Faculteit van de V.U. doet hier wat vreemd, omdat een Faculteit van een Universiteit nu eenmaal wat anders is dan een Theologische School, al dient ook deze als Hooge School het Hoogeronderwijs.“

Elk geval van „zelfstandigheid“ zal steeds verschillen van elk ander; dat spreekt. Het verschil hangt samen met het subject, waaraan zelfstandigheid valt toe te kennen. Maar de nadere bepaaldheid dier zelfstandigheid kan voor twee van die subjecten dusdanig zijn, dat een vergelijking allesbehalve vreemd aandoet. Straks meer hierover.

Dr. van Es vervolgt:

„Die „kleine teen in die kerkelijke klem“ destijds van wijlen dr. Kuyper heeft, zoo ons geheugen ons